

La llibertat i la mort

JOAN TRIADÚ

NARRATIVA

Toni Sala, *Rodalies*. EDICIONS 62.
Barcelona, 2004.

Sovint hem sentit a dir que els crítics troben a les obres de les quals parlen més del que hi ha posat l'autor o hi veuen interioritats submergides a unes fondàries on l'escriptor no s'ha capbussat mai. Jo mateix m'ho he sentit dir, però amb una certa admiració irònica per part de l'autor. Sobre la qüestió, a part de llargs i reconeguts estudis, em limitaré a repetir el que vaig escriure en una altra banda no fa pas

d'arribar, per tots els mitjans (l'enllaç és una dona i no podia ser altrament, des de l'origen del món) i quan ja ha fet el seu fet i, ferit, s'escapa, tot d'una gira cua i hi torna a pujar (és el lloc del "crim") a donar-hi un cop d'ull; l'improvís l'immobilitza al peu del far i hi resta, sol, incapaç, amb l'energia esgotada.

Amb tot plegat no es tracta de presentar *Rodalies* com una novel·la que es desenvolupa segons un model simbòlic, clàssic. Perquè primer de tot hi ha la voluntat de l'escriptor de donar raó dels moviments del seu, fins a un cert punt, "estrany" personatge. Sí, que com "l'estrany" de Camus desprèn una fredor esbalaïdora; però el seu món, tal com el sap presentar, amb mà de mestre,

de la porta. En l'excel·lent narració *Un relat de la nova immigració africana* els trencaments ho són per força, però són menys absoluts que els voluntaris. Si és que ho són de voluntaris. Perquè el nostre protagonista, el de *Rodalies*, malgrat que deixi la seva dona i tot el que representa per a la seva vida real, quotidiana, el que vol és que una nit com una altra, el novel·lista li faci ensumar allò que tal vegada es podria esdevenir: l'insòlit, el perill fins i tot, exaltant per ell mateix. Com un llebrer segueix el rastre de la presa, a la nit. El seu acte té almenys una motivació i a partir d'ells fa un gest lliure del qual, per cert, se'n parlarà qui-sap-lo. A l'hora del pas a l'acció, ben embolicat i a punt d'enredar-se encara més, el nostre home reflexiona (jo diria que a mitges amb l'autor) a propòsit de la llibertat, i s'adona que "d'alguna manera, però, torna a estar a mans d'algú. Els pares van lligar-lo a la barra, ell va lligar-se a la seva dona. Fa unes hores li ha faltat temps per enganxar-se a la primera desconeguda que ha trobat. Ara potser està esperant que l'home de l'arracada se l'endugui" (pàg. 54). L'anomenat "home de l'arracada" és, al capdavant de tot de l'escala social, com un personatge de Simenon interpretat per Peter Lorre, a qui

toca fer la feina bruta. En la consideració d'ell, com a amo del bar, un home com aquell, contractat per un home gros, cervell de l'operació, és una desferra, com la furgoneta que tragina (en lloc de l'Audi del qui el mana) i tot i això, efectivament, amb ell cometrà un mal abstracte, irreparable.

Com a la valenta i tan ben escrita *Petita crònica d'un professor a Secundària*, crec que a *Rodalies* Toni Sala presenta l'alternativa entre la submissió i la llibertat. Més ben dit: entre la llibertat i la mort (a l'ànima). A mitja novel·la i després cap al desenllaç, apareixen un home i un xai. No és res, tot plegat -l'herbam, el tros de casa, la mica de foc- però és l'ànima, el refugi perdut i alhora feliç d'un paisatge que es va encongint, però que encara hi és. Toni Sala no en fa una elegia ni una denúncia. Però per als naufragats és l'illa mítica de la salvació, però també de posar en evidència l'absurditat dels lligams que allà mateix acaben de fer.

Toni Sala condueix la narració amb convicció (que s'encomana) i amb efectivitat. Tot és visual i concís (un estil que fa pensar en el retorn a l'objectivitat estilística que jo mateix celebrava en els primers Torres (*L'altre demà*) i en els primers Pedrolo (reals, poètics sense cercar-ho, documentals), uns i altres fa més de quaranta anys. Ara diré només que la narrativa de Toni Sala és un idil·li constant amb l'art d'escriure.

JORDI GARCIA

TONI SALA PUBLICA UNA NOVA NOVEL·LA

gaire: que jo entenc que el crític literari es compromet a prescindir fins a un cert grau de la interpretació estricta del text. Tota creació literària no s'acaba en ella mateixa i el crític es pot ben bé permetre, a benefici de l'hipotètic lector, un aflorament de la subjectivitat a compte d'aquest "més enllà" que l'obra deixa al seu pas pel firmament, com una estela que fa de senyal. Crec que sobretot per a això serveix un escriptor, com una resposta més a la irònica i ben encaminada pregunta que va donar el títol, fa mitja dotzena d'anys, a un llibre de Jaume Subirana (*Per a què serveix un escriptor?*).

Val a dir que l'ensenyament de la literatura als adolescents no vol altra cosa que la llibertat d'interpretació. És a dir, la creació. Així, si els parlàvem de *Rodalies*, una novel·la més aviat breu (pel que corre), però ben aprofitada, diria com a proposta de fixar-nos en dos pols magnètics de signe contrari entre els quals salta l'energia que fa funcionar la novel·la: el tren i el far. El moviment del tren (de rodalies, per al cas) embogeix amb la seva invitació baudelairiana al viatge. Amb intermitències, de clar, tapa el mar i, de fosc, treu de la nit una llum fugaç. El far és el punt fix de destí que en la nit espera la seva hora amb la intermitència silenciosa de la seva llum servicial i freda. El viatger, en el seu viatge al fons de la nit (en té un molt endins, com tothom, fins a la mort) hi ha

Toni Sala presenta l'alternativa entre la submissió i la llibertat

l'autor és tan defugible com el rerepaís, que no és clar ni "plat" per cantar-lo cap poeta. El bar del qual se'n va, sense més ni més, el protagonista, el seu bar, és de fet una de les "entrades" que del bell Maresme de vora mar i de carrers poblats de sempre, porten cap a uns topants esquerps, fins i tot agressius (a càrrec de les barreres punxants de les figueres de moro); llocs enmig dels quals s'alça pur el far de cara al mar lliure, justament. Dos mons que en la novel·la -el bar amb el seu moviment sense sentit i equívoc i una contrada viscuda per la porta de l'eixida, marginal- s'uneixen perfectament en el moviment narratiu centrat en el protagonista.

Com que he seguit amb expectació l'obra de Toni Sala, recordaré que a la seva novel·la breu *Pere Marín* hi ha dos casos de personatges, -un d'ells una dona i un altre el narrador- que, separatament, un dia ho planten tot i desapareixen. Com qui embolica quelcom amb un mocador de fer farcells, deixen cadascú la seva vida anterior al peu

LLIBRES RECUPERATS

Elogi del còmic

ORIO IZQUIERDO

Josep Carner, *El cavall encantat*. EL MALL.
Sant Boi de Llobregat, 1985.

El volum té un aspecte molt pròxim al que sovintejava en l'edició de còmics: format foli, tapes dures, predomini del blanc a les cobertes. De fet, la contracoberta és tota blanca, immaculada; al llom hi consten el títol *El cavall encantat*, i un número d'ordre, el 4. A la part més baixa de la portada, entre filets que suggereixen el paper pautat, el títol, amb cal·ligrafia escolar i tinta vermella, i dessota, en dues ratlles, la menció "Text / Josep Carner" i "Guió i imatge / Escola Cooperativa El Puig". Sobre, un dibuix infantil de tons pastel i aire arabitzant, mostra un genet cavalcant un cavall volador sobre un bosc, un riu i una ciutat estesa al marge d'un palau fortificat.

A la portada interior, sota el nom de l'autor del text i els del guió i la imatge, separats per una barra, el títol, vermell i escolar com a la coberta, i tres textos breus. El primer aclareix que ens trobem davant la "visualització del conte *El cavall encantat* de Josep Carner per la classe de 7è d'EGB de l'Escola El Puig d'Esparreguera amb el guiatge del seu mestre Ramon Besora". El segon remarca que tot plegat té lloc en el centenari del naixement de Josep Carner, esdevingut l'any 1884. I el tercer recorda encara una altra efemèride: "Aquest llibre es publica en el transcurs de l'Any Internacional de la Joventut". Al peu de la pàgina un nom que té tot l'aspecte de correspondre al d'una col·lecció: *El petit Mall*. A la pàgina següent, la de crèdits, encara trobarem un altre text per situar el lector: "Aquest treball va ser presentat en el III Certamen de Narració i Poesia Sant Jordi, en homenatge a Josep Carner, convocat per l'Institut Català de Serveis de la Joventut de la Generalitat de Catalunya", ignorem amb quin resultat.

Pere Calders signa un text de presentació, sense títol, compost a dues columnes, on s'adreça directament als alumnes de l'escola El Puig que signen l'adaptació al còmic, doncs es tracta d'això, del conte de Carner. Calders comença el seu parlament amb unes paraules vint anys després escandalosament vigents: "No em canso mai de dir i de repetir que de tots els problemes que tenim, de totes les urgències que ens reclamen, el que mereix més atenció, tenacitat i paciència és l'ensenyament". Després elogia, des del seu optimisme crític, la tasca de mestres i d'escoles com les que promouen la iniciativa d'aquest llibre. I, per acabar, recorda que va "tenir el privilegi de tractar personalment En Josep Carner, durant l'exili a Mèxic", i suposa com l'hauria satisfet contemplar l'adaptació del seu conte.

Les divuit pàgines següents reproduïxen, a tot color, aquesta versió en còmic d'*El cavall encantat*. Després, i ja som a la pàgina 27, la primera amb el foli d'ordre pertinent, es reproduïx el text original del conte de Carner, extret de l'edició del 1978 de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. De la pàgina 33 fins a la 38, la darrera impresa, Ramon Besora presenta aquesta "Elaboració col·lectiva d'un còmic". Comença, a tall de justificació, reclamant "la introducció dels mitjans de comunicació a l'escola" com una necessitat "imposada pel desenvolupament, cada vegada més complex, del llenguatge de la comunicació visual", una necessitat que, malgrat tantes bones intencions, no sé si les escoles han assumit ja veritablement. Besora exposa com van procedir a l'estudi del text literari i a aplicar-hi, de la recreació a la creació, els recursos formals propis del llenguatge del còmic. L'aportació, al marge del valor que puguem concedir al resultat final de l'exercici, és prou suggerent per enyorar-la.